

HORIZONTI

priloga revije *Likovne besede*
za filozofijo in teorijo umetnosti

Edward Lucie-Smith Ali je »avantgardizem« v umetnosti še vedno živ pojem?

Aleš Erjavec Konec umetnosti

Janez Strehovec Nove funkcije in umestitve novomedijske umetnosti

Mojca Puncer Od umetniškega koncepta k eksperimentu

Maurice Merleau-Ponty Oko in duh

Paul Crowther Merleau-Ponty: vid in slikarstvo

Martin Jay Skopični režimi modernosti

Jela Krečič Slika med očesom in pogledom

Els Degryse Na robu realnosti

pomlad, poletje 2004

št. 1, 2

HORIZONTI – pomlad, poletje 2004 / HORIZONS – Spring, Summer 2004
priloga revije *Likovne besede* za filozofijo in teorijo umetnosti

Urednica / Editor: Polona Tratnik
Jezikovni pregled / Proof Reading: Maja Murnik
Oblikovanje in prelom / Design and Layout: Saša Vučina
Tisk / Print: Grafika Gracer d.o.o.

Izdajatelj / Publisher: Zveza društev slovenskih likovnih umetnikov /
Union of the Slovene Fine Artists Associations

Publikacija izhaja s podporo Ministrstva za kulturo Republike Slovenije / The publishing of
the publication is made by the support of the Ministry of Culture of the Republic of Slovenia.

VSEBINA

Beseda urednice	5
Edward Lucie-Smith Ali je »avantgardizem« v umetnosti še vedno živ pojem?	7
Aleš Erjavec Konec umetnosti	15
Janez Strehovec Nove funkcije in umestitve novomedijske umetnosti	23
Mojca Puncer Od umetniškega koncepta k eksperimentu	29
Maurice Merleau-Ponty Oko in duh	35
Paul Crowther Merleau-Ponty: vid in slikarstvo	47
Martin Jay Skopični režimi modernosti	53
Jela Krečič Slika med očesom in pogledom	61
Els Degryse Na robu realnosti	67
Podatki o avtorjih	73
Izvečki	75

Novi horizonti

Četudi bi ob bežnem pregledu založništva na Slovenskem lahko hitro sklepali, da ne manjka kulturnih publikacij, da jih je pravzaprav veliko glede na državno majhnost, pa lahko kaj hitro ugotovimo, da je dobro pokrito področje leposlovja, tudi družboslovja in filozofije, manj prostora pa zaseda beseda o tisti umetnosti, ki ji enkrat rečemo likovna, drugi vizualna, spet tretjič konceptualna ali najpogostejše kar sodobna. Čeprav posamezna poimenovanja že povedo, za kakšno umetnost pravzaprav gre in hkrati kažejo raznolikost tega področja, pa se ne moremo zediniti glede skupnega poimenovanja in to zato lahko ostaja kar splošno – umetnost. Na tej točki bi sicer kdo lahko ugovarjal in trdil, da je pojem umetnosti zastarel, a naj zavoljo prikladnosti na tem mestu poenostavimo zadevo in ohranimo ta termin v prid lažjemu sporazumevanju. V strokovnih krogih je ob raznih diskusijah o umetnosti pogosto slišati namigovanja, da primanjkuje poglobljene refleksije o umetnosti oziroma da je vsaj slovenske periodične publikacije ne pokrivajo dovolj. Mislim na poglobljeno teorijo in filozofijo, ki skušata slediti aktualnim vprašanjem o umetnosti, hkrati pa služiti kot nekakšen smerokaz vzgibov in posledic, pomagati pri razumevanju in kontekstualiziranju umetniških pojavov, še bolj pa razkrivati posamezne vidike, ki spreminjajo naš pogled na svet. Sama ideja teorije in filozofije umetnosti se lahko zazdi naporna ali celo odvečna, še posebej, če ne želimo, da bi bila umetnost nekaj težkega; vendar verjamem, da lahko objavljeni prispevki ob pozornem branju kvečjemu pripomorejo k spoznavanju mnogoplastnosti ne zgolj same umetnosti, ki v svojem korenu umetno-nerodno namiguje tudi na nepristnost oziroma na nekaj, kar nima stvarne podlage in je zato lahko v končni fazi tudi samo sebi namen, temveč predvsem pomagajo pri razumevanju celotnega pojava umetnosti, ki je mnogo več kot to – je fenomen, ki reflektira družbo, posameznika, problematizira vsakdanjo percepcijo, zastavlja vse vrste vprašanj in ponuja marsikakšen odgovor. Gre za pestrost in kompleksnost stvari, ki se tičejo vseh nas. Vsekakor nam lahko publikacija, kot je pričujoča, ki je torej posvečena teoriji in filozofiji umetnosti, če vendar uporabim frazo, ki se sama ponuja – odpira horizonte.

Vzemite torej novo prilogo revije *Likovne besede* kot poskus, da se temeljiteje pokrije teoretsko mišljenje o umetnosti. Pri tem nekateri prispevki kažejo neposreden odziv na aktualno dogajanje, drugi pa predstavljajo nekakšne korenine, so temeljni za razumevanje današnje situacije. V tem smislu se morda zdi najmanj sodobno

besedilo Mauricea Merleau-Pontyja *Oko in duh*, ki je ponatis prevoda, objavljenega v reviji *Perspektive* leta 1963-64, vendar gre za ključno besedilo s področja filozofije slikarstva in vidnega v dvajsetem stoletju, ki je še vedno ali vedno znova aktualno. Temu prispevku sledijo še drugi prispevki v zvezi z režimi vidnega – tako Paul Crowther razglablja o omenjenem eseju in ga umešča v kontekst celotne Merleau-Pontyjeve filozofije, Martin Jay razlaga, da v modernosti obstaja več skopičnih režimov, ne zgolj tisti, ki izhaja iz kartezijanskega perspektivizma, Jela Krečič pa o pogledu in sliki razmišlja predvsem z opiranjem na filozofijo Jacquesa Lacana. Tudi prispevek Els Degryse je lacanovsko obarvan, vizualnega se dotika prek scenske umetnosti, sicer pa avtorica poskuša pristopiti k dojemanju umetnosti predvsem preko koncepta realnega.

Če je v drugem delu večji poudarek na vidnem, pa se prispevki prvega sklopa bolj posvečajo vprašanju, kaj vzpostavlja umetnost. Mednarodno uveljavljeni umetnostni zgodovinar Edward Lucie-Smith verjame, da je umetnost v procesu prevzemanja vloge, ki jo je prej imela religija. V prispevku poskuša pokazati, kako umetnost obstaja znotraj družbe, pa tudi posameznika, pri čemer si pomaga z analizo pojavov avantgardizma, ki po njegovem kažejo meje normalnega. Če razmišljamo, kaj vzpostavlja umetnost, ne moremo zaobiti večkrat postavljenih tez, da je umetnost »dosegla« svoj konec. Čeprav današnje razprave o tej temi izhajajo iz Heglovega pojmovanja zgodovine in umetnosti, pa nam spraševanje o koncu umetnosti danes še vedno ne da miru. Aleš Erjavec povzema različne vidike teh razglabljanj in se sprašuje o njihovi upravičenosti. Na povabilo k prispevku o tej temi sta se prijazno odzvala tudi Janez Strehovec, ki v tej luči obravnava sodobno novomedijsko umetnost, in Mojca Puncer, ki se osredotoči na odnose med umetnostjo, njeno teorijo, družbo ter znanostjo.

Publikacijo je z manjšimi zagonskimi sredstvi podprlo Ministrstvo za kulturo RS, kar pomeni, da je bila za nastanek in trdo delo še toliko bolj potrebna izjemna mera entuziazma. Zato bi se želela ob tej priložnosti posebej zahvaliti Maji Murnik, ki je s svojim natančnim delom ves čas vsestransko sodelovala pri nastajanju, dr. Miklavžu Komelju za pomoč pri prevajanju, prof. dr. Alešu Erjavcu za strokovno sodelovanje, Saši Vučini za vestno in spretno delo, Anji Jerčič za pomoč pri oblikovanju ter Evi Erjavec za splošno pomoč pri prevajanju.

Polona Tratnik

Podatki o avtorjih

Notes on Contributors

Edward Lucie-Smith je rojen leta 1933 na Jamajki in od leta 1946 živi v Veliki Britaniji. Je avtor v svobodnem poklicu in je zelo poznan po svojih številnih knjigah o umetnosti in sorodnih temah: *Movements in Art since 1945* (1969), *Visual Arts of the 20th Century* (1996), *Art Today* (prvič objavljena leta 1977), *Art Tomorrow* (2002) in drugih. Cenjen je kot najplodnejši in po svetu najbolj objavljeni pisec o umetnosti. Deluje tudi kot kustos in gostujoči predavatelj po celem svetu.

Edward Lucie-Smith was born in 1933 in Jamaica and lives in Britain from 1946. He is a freelance author and is well known for his numerous books on art and related subjects: *Movements in Art since 1945* (1969), *Visual Arts of the 20th Century* (1996), *Art Today* (first published in 1977), *Art Tomorrow* (2002) and others. He is regarded as the most prolific and the most widely published writer on art. He has also acted as a curator and lectured extensively all over the world.

§

Aleš Erjavec je doktoriral iz filozofije (estetike) leta 1987. Je znanstveni svetnik na Filozofskem inštitutu ZRC SAZU v Ljubljani, redni profesor za estetiko na Univerzi v Ljubljani ter na Univerzi na Primorskem, kjer je na Fakulteti za humanistične študije Koper tudi predstojnik Oddelka za kulturne študije. Kot profesor gostuje tudi v tujini. Je ustanovitelj Slovenskega društva za estetiko. Objavil je devet knjig s področja filozofije in teorije vizualne kulture (*Estetika in kritična teorija*, *K podobi*, *Postmodernism and the Postsocialist Condition* in *Ljubezen na zadnji pogled*, ki bo izšla letos).

Aleš Erjavec received the PhD in philosophy (aesthetics) in 1987. He is a research director in the Institute of Philosophy (ZRC SAZU) in Ljubljana, a professor of aesthetics in the Ljubljana University and in the University of Primorska, where he is also the Chair of the Department of Cultural Studies in the Faculty for the Humanities. He has often lectured abroad. He is a co-founder of Slovenian Society of Aesthetics and has authored nine books on philosophy and theory of visual culture (*Estetika in kritična teorija*, *K podobi*, *Postmodernism and the Postsocialist Condition*, and *Ljubezen na zadnji pogled*, which is to appear later this year, etc.).

Janez Strehovec je doktoriral iz filozofije (estetike) leta 1988. Od 1997. leta deluje kot zasebni raziskovalec. Leta 2000 je zaključil temeljni raziskovalni projekt *Teorije kibernetične kulture*, v letu 2004 pa končuje projekt *Teorije internetske kulture in internetske besedilnosti*. Je docent za predmet teorije medijske umetnosti na ljubljanski ALU, v preteklosti pa je na FDV predaval različne kulturološke predmete. Je avtor šestih knjig s področja družboslovja in humanistike (zadnja, *Umetnost interneta*, je izšla leta 2003), objavlja pa tudi v tujih strokovnih revijah in mednarodnih zbornikih. Svoje referate o teorijah novomedijskih umetnosti in literaturi je predstavil na različnih konferencah v ZDA, Mehiki, Avstraliji in Evropi.

Janez Strehovec holds a PhD in philosophy (aesthetics) from 1988. Since 1997 he is private researcher. In year 2000 he has completed the base research project *Theory of cybernetic culture* and in year 2004 he is finishing the project *Theory of internet culture and internet wordability*. He is senior university teacher in the field of Theory of media arts at the Ljubljana ALU, in the past he had lectures on Faculty for social sciences in Ljubljana about variety of studies. He is the author of six books from the fields of social science and humanities (the last one, *Art of the internet* is from 2003) and he publishes in different foreign expert magazines and international miscellanies. He has presented his papers from the field of theories of new-media arts and literatures in different conferences in USA, Mexico, Australia and Europe.

§

Mojca Puncer je magistrica filozofije; opravlja doktorski študij na Oddelku za filozofijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Poleg filozofije in estetike telesa se ukvarja s teorijo sodobnih umetnostnih praks in publicistiko.

Mojca Puncer holds master's degree of philosophy; she has undertaken research for preparing a Phd in the Department of Philosophy, Faculty of Arts, University of Ljubljana. M. Puncer is dealing with the philosophy and aesthetics of body, theory of contemporary art practices and with journalism.

Paul Crowther je doktoriral iz filozofije v Oxfordu leta 1987. Je profesor umetnosti in filozofije na mednarodni univerzi v Bremnu. Njegova področja raziskave so predvsem: zgodovina in filozofija umetnostne zgodovine in vizualne podobe, pomen v umetnosti dvajsetega stoletja in sodobni umetnosti, filozofska estetika, odnos med umetnostjo in metafiziko, filozofska logika in metafizika (predvsem v hegeljanski in fenomenološki tradiciji). Objavil je veliko prispevkov v mednarodno uveljavljenih revijah in napisal več knjig: *The Kantian Sublime: From Morality to Art* (1989), *Critical Aesthetics and Postmodernism* (1993), *Art and Embodiment: From Aesthetics to Self-Consciousness* (1993), *The Language of Twentieth-Century Art: A Conceptual History* (1997), *The Transhistorical Image: Philosophizing Art and its History* (2002) idr.

Paul Crowther obtained his PhD in philosophy in Oxford in 1987. He is professor of art and philosophy at the International University in Bremen. His primary research fields are history and philosophy of art history and visual image, meaning in the 20th-century and contemporary art, philosophical aesthetics, the relation between art and metaphysics, philosophy logic and metaphysics (especially in Hegelian and phenomenological tradition). He published a number of articles in internationally acknowledged magazines and wrote several books, among others: *The Kantian Sublime: From Morality to Art* (1989), *Critical Aesthetics and Postmodernism* (1993), *Art and Embodiment: From Aesthetics to Self-Consciousness* (1993), *The Language of Twentieth-Century Art: A Conceptual History* (1997), *The Transhistorical Image: Philosophizing Art and its History* (2002).

§

Martin Jay (1944) je doktoriral na univerzi v Harvardu leta 1971. Je profesor zgodovine na kalifornijski univerzi v Berkeleyu. Za svoje delo na področju evropske intelektualne zgodovine, vizualne kulture in kritične teorije je prejel številne nagrade in priznanja. Uredil je štiri knjige in izdal devet svojih, med drugim: *Adorno* (1984), *Marxism and Totality: The Adventures of a Concept from Lukács to Habermas* (1984), *Force Fields* (1993), *The Dialectical Imagination: A History of the Frankfurt School and the Institute of Social Research, 1923-50* (1996), *Cultural Semantics: Keywords of the Age* (1998), *Refractions of Violence* (2003), na področju vizualne kulture pa velja omeniti zlasti *Downcast Eyes: The Denigration of Vision in Twentieth-Century French Thought* (1993). Trenutno dela raziskavo z naslovom *The Discourse of Experience in 20th-Century European and American Theory*.

Martin Jay obtained his PhD from University at Harvard in 1971. He is professor of history at Berkeley University, California. For his work in the field of intellectual history, visual culture and critical theory he received a number of awards and acknowledgments. He edited four books and published nine of his own, among others *Adorno* (1984), *Marxism and Totality: The Adventures of a Concept from Lukács to Habermas* (1984), *Force Fields* (1993), *The Dialectical Imagination: A History of the Frankfurt School and the Institute of Social Research, 1923-50* (1996), *Cultural Semantics: Keywords of the Age* (1998), *Refractions of Violence* (2003), from the field of visual culture are especially worth mentioning *Downcast Eyes: The Denigration of Vision in Twentieth-Century French Thought* (1993). He is now working on a research titled *The Discourse of Experience in 20th-Century European and American Theory*.

§

Jela Krečič (1979) je leta 2002 končala študij kulturologije na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Od istega leta dalje je vpisana na podiplomski študij filozofije na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer pri mentorju Mladenu Dolarju izdeluje magistrsko nalogo na temo filmskega manifesta.

Jela Krečič (1979) finished cultural studies at the Faculty for Social Sciences in Ljubljana in 2002. The same year she entered postgraduate studies of philosophy at the Faculty of Philosophy in Ljubljana where she is writing her master's degree on film manifestos under supervision of her mentor Mladen Dolar.

§

Els Degryse je študirala germanske jezike in teorijo gledališča na univerzah v Leuvenu in Antwerpnu v Belgiji. V svoji diplomski nalogi se je ukvarjala s funkcijo golote v gledališču Jana Decorta, sedaj pa pripravlja doktorat na temo vloge golote v flamskem gledališču v dvajsetem in enaindvajsetem stoletju.

Els Degryse studied Germanic languages and theatre science at the universities of Leuven and Antwerp in Belgium. She wrote her thesis on the function of nudity in the theatre of Jan Decorte and is now preparing to start a PhD on the role of nudity in the Flemish theatre in the 20th and 21st century.

Izvillečki

Abstracts

Edward Lucie-Smith

Ali je »avantgardizem« v umetnosti še vedno živ pojem?

Ključne besede: *umetnostna zgodovina, avantgarda, globalizacija, sodobna umetnost*

Ko uporabimo izraz »avantgarda« v sodobnem smislu, se moramo vprašati, ali ta uporaba na kakršen koli način odgovarja načinom, na katere je bil izraz uporabljen v začetnem obdobju modernizma. Precej očitno je, da temu ni tako. Ne govorimo o majhni, tesno prepleteni eliti umetnikov, kritikov, zbirateljev in kustosov, ki delujejo kot nasprotniki družbe, ki ima povsem drugačne vrednote. Govorimo o navidezno splošnem pojavu, ki je bil uradno odobren in ki ga je pogosto podpirala država. Ta pojav odgovarja na številne družbene dejavnike. Nekateri izmed njih so: (a) množična kultura in potreba, da se nanjo odzove, (b) rast muzejev, tako po številu kot velikosti, (c) ideja muzeja kot prostora z dvojno funkcijo – lahko je svetišče, ki nudi transcendentalna izkustva, in tudi shajališče za razvedrilo množic. Poglavitni dejavnik je globalizacija – način, na katerega se je ideja »sodobne umetnosti« razširila v ne-zahodne kulture. Beneški bienale, bienale v Sao Paulu ter uspešna Dokumenta v Kasslu so pokazali, da je tako imenovana avantgarda postala orožje v zapletenih kulturnih vojnah – sredstvo za kulturno tekmovanje. Upoštevati moramo tudi vpliv tehnologije – nov način izdelovanja podob. Znan vidik današnje avantgarde je njeno zanašanje na to, da šokira. Manj se razpravlja o pogosti nepotrpežljivosti sodobne umetnosti do vizualnega v kontekstu, kjer naj bi vizualni vpliv bil začetek in konec ustvarjalnega prizadevanja. Če naj ima naše pojmovanje avantgardizma sploh kakšen smisel, ga moramo uskladiti s sodobnim pojmovanjem jaza. To pomeni, da moramo vprašati ne le, kako tisto, kar imenujemo umetnost, obstaja znotraj družbe, temveč tudi, kako obstaja znotraj psihe posameznika.

Edward Lucie-Smith

Is »Avant-gardism« in Art still a viable Concept?

Key words: *art history, avant-garde, globalisation, contemporary art*

When we use the term »avant-garde« in contemporary context, we have to ask ourselves if this usage corresponds to the way in which it was used during the pioneering epoch of Modernism. It seems fairly

clear that it does not. We are not talking about a small, tightly knit elite of artists, critics, collectors and curators, working as opponents of a society with entirely different values. We are, instead, talking about a quasi-universal phenomenon, officially approved and very often state-supported. This phenomenon responds to a number of social factors. Among them are: (a) mass culture and need to respond to it, (b) the growth of museums in both number and size – the vast majority of these new museums feature art of the type we call avant-garde, (c) the idea of the museum as a place with a double function – it can be both a shrine, offering transcendental experiences, and a venue for mass entertainment. A major factor is globalisation – the way the idea of »contemporary art« has spread to non-western cultures. At the Venice and Sao Paolo Biennales and successive Kassel Documentas have demonstrated, supposed avant-garde art has become a weapon in complex culture wars – a vehicle for cultural competition. One also has to consider the impact of technology – new ways of making images. A familiar aspect of today's avant-garde is its reliance on shock. Less discussed is contemporary art's frequent impatience with the visual, in a context where visual impact is supposedly the be-all-and-end-all of creative endeavour. Our notion of avant-gardism, if it is to have any meaning, has to be brought into line with contemporary conceptions of the self. That is, we have to ask not only how what we call art exists within society, but how it exists within the psyche of the individual.

§

Aleš Erjavec

Konec umetnosti

Ključne besede: *filozofija in teorija umetnosti, estetika, konec umetnosti, umetnost dvajsetega stoletja*

V začetku osemdesetih let je bilo v estetiki in filozofiji kar nekajkrat zastavljeno vprašanje o »koncu« ali celo »smrti« umetnosti. Razlogov za takšno spraševanje je bilo več, prav gotovo pa je bil glavni v tem, da se je tedaj umetnost vidno preoblikovala, kar se je zlasti kazalo v razmahu postmoderne in konceptualne ter njej sorodnih oblik umetnosti, za katere se zdi, da spodbijajo temeljna načela ne

le tradicionalne, pač pa tudi moderne in modernistične umetnosti – vse to pa je dobro označevala Heglova teza o koncu umetnosti, kot jo je ta razvil v svojih *Predavanjih o estetiki*. Ker je bila v preteklosti umetnost najbolj razvita prav v Evropi in ZDA, so se prav tu tudi pričele razprave o koncu ali vsaj zatonu umetnosti, kot smo jo poznali v renesansi, romantiki in modernizmu in o kakršni so v preteklem stoletju razpravljali ne le Heidegger in Adorno, pač pa tudi Greenberg in Lyotard. V osemdesetih letih dvajsetega stoletja je bilo vprašanje o »koncu« umetnosti v ameriškem kulturnem prostoru zastavljeno zlasti pod vplivom estetika, filozofa in likovnega kritika Arthurja C. Danta. V prispevku avtor povzema razprave, ki se navezujejo na obravnavano tematiko in se sprašuje o upravičenosti tez o »koncu« umetnosti. Po njegovem mnenju bi bilo bolj upravičeno trditi, da se je v sodobni zahodni družbi umetnosti predvsem zmanjšal pomen, kot pa da je prišlo do njenega konca, kar pa ne velja tudi za druge nezahodne dežele, kjer je pomen umetnosti še vedno velik.

Aleš Erjavec

End of Art

Key words: philosophy and theory of art, aesthetics, end of art, art of the twentieth century

In the beginning of the eighties of the previous century the question of the »end« or even the »death« of art was frequently posed in aesthetics and philosophy. The reasons for such questioning were many, but certainly the main was that art was visibly changing, something that was revealed in the proliferation of postmodern, conceptual, and related art forms which appear to disprove the foundation principles not only of the traditional but also of the modern and modernist art – all this being well characterized by Hegel's thesis of the end of art as developed in his *Lectures on Aesthetics*. Since art was most developed in Europe and the USA, it was here that started the first debates about the end or at least the decline of art as we have known it from renaissance, romanticism and modernism, and which was discussed not only by Heidegger and Adorno, but also by Greenberg and Lyotard. In the eighties this issue was raised in the cultural space of the USA under the influence of aesthetician, philosopher and art critic Arthur C. Danto. In the article the author summarizes the discussions on the subject matter and questions the relevance of the thesis of the »end« of art. He suggests that it would be more proper to claim that in contemporary Western society the importance of art has been reduced, instead of claiming that art has ended. Nevertheless, this claim cannot be made in the case of non-western countries, where the art still possesses a great import.

§

Janez Strehovec

Nove funkcije in umestitve novomedijske umetnosti

Ključne besede: novomedijska umetnost, umetnostna storitev, softverska umetnost, aktivizem, vmesni prostori, hibridizacija oblik

Sodobna umetnostna teorija je produktivna predvsem takrat, ko kar se da problematizira umetnost v sedanjosti in skuša najti nove koncepte, s katerimi bi opredelila njena premeščanja na negotova, hibridna in vmesna področja (ki so še posebno značilna za sodobno novomedijsko umetnost). Takšna drža pa je podlaga tudi njeni znanstvenosti in odgovornosti, kajti naravnost predznanstveno je na začetku enaindvajsetega stoletja nereflektirano, torej na pamet govoriti o umetnosti kot nečem a priori večnem, se pravi nadzgodovinskem.

Izziv filozofskega vpraševanja o koncu umetnosti služi avtorju kot poglobljena spodbuda za obravnavo sodobne novomedijske umetnosti, natančneje, del iz zbirke Rhizome ArtBase, pri katerih ugotavlja prehod umetnosti na področja storitev, performativnega in softvera. Tovrstni umetnostni projekti, členjeni na hibridne oblike, vedno bolj zasedajo vmesne prostore na presečiščih novih medijev, umetnostne avantgarde, nove ekonomije, političnega aktivizma, tehnološke in novih življenjskih slogov. Temo »konec umetnosti« torej avtor razume predvsem v smislu prehoda k novim funkcijam in prostorom umetnosti.

Janez Strehovec

New functions and installations of new-media arts

Key words: new-media art, art service, software art, activism, intermediate area, hybridisation of forms

Contemporary art theory is productive above all when it sets problematic character of art in the present time as much as it can and tries to find new concepts, which would define its transpositions on the uncertain, hybrid and intermediate areas (particularly characteristic for the contemporary new-media art). This stance is the foundation of its scientific research and responsibility. In the beginning of the twenty-first century it is pre-scientific to unreflectively, that is plainly from head, talk about the art as something a priori, something super-historical.

The challenge of philosophical questioning of the end of art is the main stimulation for the author with his dealings of the contemporary new-media arts, concretely with the works from the collection Rhizome ArtBase, where he is ascertaining the crossing of

art to the fields of service, performative and software. These sorts of art projects, knuckled to hybrid forms, are ever more present on the cross-sections of new media, art avant-garde, new economy, political activism, techno-science and new life styles. The topic of »the end of art« the author comprehends in the meaning of crossing to the new functions and areas of art.

§

Mojca Puncer

Od umetniškega koncepta k eksperimentu

Ključne besede: *filozofija kulture, estetika, umetniško eksperimentiranje, etika*

V polju umetnosti poleg umetniškega dela pomembno mesto pripade diskurzu o umetnosti, ki je sestavljen zlasti iz kritiško-teoretske dejavnosti. V pričujoči razpravi je v ospredju vprašanje participacije teorije in znanstvenega raziskovanja pri vizualni umetnosti, pri čemer postaja ključna interdisciplinarnost, kjer komunicirajo nekateri umetnostnozgodovinski pristopi, filozofija, estetika, etika in kulturne študije. Umetniško delo razumem kot diskurz v tem smislu, da ga jemljem za nekakšen »epistemološki model«. Konceptualistično zasnovana multimedijška dela so pogosto v intenzivnem dialogu tako s teorijo kot tudi širšo družbeno stvarnostjo, kar prinaša pomembne posledice za interpretacijo, dokumentiranje in raziskovanje umetnosti.

Sodobna umetnost, spojena z znanostjo in novimi tehnologijami (računalniška umetnost, biotehnoška umetnost), odpira dogodkovni prostor, kjer potekajo interakcije med novimi estetskimi, etičnimi, tehoznanstvenimi, ekonomskimi in družbenopolitičnimi vsebinami.

Mojca Puncer

From the artistic concept to the experiment

Key words: *philosophy of culture, aesthetics, artistic experimentation, ethics*

The field of art, besides the work of art, consists of a discourse about art, which mainly includes the critical-theoretical activity. The paper is dealing with the question of participation of the theory and scientific research in visual arts with the emphasis on the interdisciplinarity, where the specific art historical approaches communicate with the philosophy, aesthetics, ethics and cultural theories. I consider a work of art to be a discourse: in some aspects it

becomes a model for a theoretical thought, a kind of »epistemological model«. Conceptualistically designed multimedia artworks are often in an intense dialogue with theory, as well as with the broader social reality and bring the important consequences to the interpretation, documentation and research of art. Contemporary art, integrated with the new technologies (web art, biotechnological art) is opening the space of events, where aesthetic and ethical dimensions interact with the new scientifically-technologic, economic and socio-political contents.

§

Jela Krečič

Slika med očesom in pogledom

Ključne besede: *psihoanaliza, slika, zaslon, pogled*

Jacques Lacan se je problema slike in pogleda lotil v *Seminarju XI, Štirje temeljni koncepti psihoanalize*. Ključni uvid, ki ga prinaša njegova analiza skopičnega polja, je ta, da se v njem shiza subjekta nahaja med očesom in pogledom. Pojem pogleda je kompleksen, v osnovi pa meri na dejstvo, da je pogled kot *objet petit a* v aktu gledanja nujno zastrt, a obenem ključen za razumevanje polja vizualnega. Funkcija slike je natanko funkcija zaslona; slika zvabi želeči subjekt, da vanjo odloži svoj pogled, vendar ostane pri tem pogled zastrt. Lacan ob tem poudarja, da obstajajo v zgodovini slikarstva slike, v katerih je, nasprotno, pogled odstrt. Njegova teza je torej ta, da obstaja tudi druga, demistifikacijska funkcija slike. Po drugi strani Lacanova analiza skopičnega polja ponuja tudi branje, po katerem je sam status zaslona postavljen pod vprašaj in po katerem funkcija slike ni zgolj to, da ustvarja nek videz, pač pa da ustvarja videz, da je videz in tako pretendira na stvar samo. Še posebej to branje sugerira, da je problem slike in slikarstva danes še vedno aktualen.

Jela Krečič

Picture between the Eye and the Gaze

Key words: *psychoanalysis, picture, screen, gaze*

Lacan developed the concept of the gaze in *The seminar XI, The Four Fundamental Concepts of Psychoanalysis*. The most important point of his investigation of the visual field is that the rupture of the subject within it is manifested in the difference between the eye and the gaze. The concept of the gaze is complex. It basically suggests that the gaze as *objet petit a* is in the act of observing necessarily

covered, but at the same time crucial for understanding the visual field. The function of the picture is exactly the function of the screen; the picture invites the subject of desire to lay down (*dompter*) his gaze into it, but at the same time covers his gaze. However Lacan emphasizes that there exists a number of pictures in the history of art in which the gaze is uncovered. His thesis is that this is the other, the uncovering function of picture. On the other hand Lacan allows also another interpretation in which the concept of the screen is itself questioned in a sense that the function of the picture is not that it builds an appearance, but that it builds an appearance of an appearance and by that aims at the thing itself. This other interpretation especially suggests that the problem of the picture and painting is today still current.

§

Els Degryse

Na robu realnosti

Ključne besede: *filozofija umetnosti, estetika, Lacan, uprizoritev, mimesis*

V prispevku avtorica razmišlja o tem, kaj vzpostavlja umetnost. Sugerira, da umetnost najdemo tam, kjer reprezentacija odpove, kjer Lacanov pojem simbolnega reda ne zadošča. Pri tem si pomaga z njegovim konceptom realnega, predvsem pa z modifikacijami tega, kot jih najdemo pri Slavoj Žižku in Judith Butler. V nadaljevanju koncept realnega povezuje z metodo kritične mimesis Luce Irigaray. Avtorica realno predstavi kot pogoj, ki ga umetnost nujno potrebuje. V drugem delu prispevka analizira delo dveh scenskih umetnikov, ki

sta močno povezana z vizualnim, Jana Fabra in Vanesse Beecroft. Izkaže se, da je teorija koncepta realnega vzporedna s Fabrovim razumevanjem umetnosti. Njegovo iskanje »Blue Hour« ga napelje k eksperimentiranju s konceptom časa. Tudi Vanessa Beecroft se spogleduje z realnim, ko ne želi izpolniti naših pričakovanj. Posnema naše poglede in ideje o ženskah, da jih počasi razstavlja. Njeno delo ustvarja razpoko, skozi katero se priplazi realno. Za nekatere je to lahko radikalno gledališče, za druge srečna izkušnja realnega, toda tako eni kot drugi stojimo na robu realnosti.

Els Degryse

On the verge of reality

Key words: *philosophy of art, aesthetics, Lacan, performance, mimesis*

In the paper the author tries to find out what constitutes art. She suggests that art is to be found where representation fails, where the Lacan's notion of symbolical order falls short. She bases on his concept of real, especially on the modification of it through the readings of Slavoj Žižek and Judith Butler. Further she combines this theory with Luce Irigaray's method of the critical mimesis. The author posits the real as art's necessary condition. She also turns to the art practice with an analysis of the work of two performance artists with a strong link to the visual, Jan Fabre and Vanessa Beecroft. The theory on the concept of the real turns out to be in line with Fabre's philosophy of art. His search for the Blue Hour seduces him into experiments with the concept of time. And also Vanessa Beecroft flirts with the real as she does not want to meet with our expectations. She simulates our views and ideas on women in order to slowly deconstruct them. Her work creates a lack through which the real creeps in. For some this may be radical theatre, for others a happy experience with the real, but one way or another we stand on the verge of reality.